

Tekening van Abraham Rutgers de oude (1632-1699), waarschijnlijk van de kalkovens aan de Diependaalsedijk rond 1685. (afb. 5 Schetsboek A. Rutgers in museum mr. S. van Gijn, Dordrecht)

Een gezicht op de oostelijke Vechtoever uit de 17e eeuw

In de collectie Bodel Nijenhuis van de Universiteits Bibliotheek te Leiden berust een blad met een viertal gravures welke, indien aaneengelegd, een doorlopend gezicht geven op de oostelijke Vechtoever van Oudaen tot Vechtsteijn. Het opschrift luidt: „Aldus verthoonen de wooningen, Hofsteden en Ghebouwen, gelegen aende Noord-oost zijde van de Vecht, van 't Huis t' Oudaen langs de Heerlijkeijt van Maersseveen tot aen Vechtsteijn.”

Het is aannemelijk dat de vier strips hebben moeten dienen als kaartrand. Aangezien het grootste deel van de afgebeelde Vechtoever Maarsseveen betreft dringt de gedachte zich op dat de rand een kaart van Maarsseveen had moeten sieren of gesierd heeft. De gravures zijn 85 cm. lang.

Zij werden afgedrukt op de binnenschutbladen van „De Nederlandse Buitenplaats” van Jhr Dr H. W. M. van der Wijck en daarna nog eens, doch op ware grootte, in het boek „Plaatsen aan de Vecht en de Angstel” van schrijver dezes en A. J. A. M. Lisman, beide in 1982. Daar de ontdekking van de gravures eerst in 1982 plaatsvond was er geen gelegenheid meer de gegevens ervan in laatstgenoemd boek op te nemen. Allereerst valt op te merken dat de schaal in de lengte niet klopt zodat bijvoorbeeld Oudaen en Cromwijck wat te dicht bij elkaar liggen. In de loop van de hiervolgende beschrijving zullen wij trachten tot een datering te komen.

Bij Oudaen valt het poortgebouw op waarvan nu nog het onderstuk rest, en ook het bruggetje in het jaagpad dat over de doorvaart naar de slotgracht lag. Meer zuidelijk zien wij de sluis in het Tienhovens Kanaal nog zonder het Gerechtshuis van Breukelen St. Pieter er naast. Vervolgens komen wij bij de steenoven van „juffrouw Rotgans” die naast Cromwijck lag. De afbeelding is die van het oude Cromwijck van vòòr de verwoesting in 1673. Juffrouw Rotgans is mogelijk Geertruijt Huijdecoper (1585-1668) gehuwd met Jacob Lucasz Rotgans (1581-1600), of hun dochter Elisabeth (1608-1680) die in 1656 als weduwe van Cornelis van der Does in Maarsseveen woonde.

Het nu volgende „Gansen Houff” vertoont een soort poortgebouw zoals afgebeeld op blz. 10 van „Plaatsen aan de Vecht en de Angstel”. Het grote huis doet wat kasteelachtig aan en lijkt een centaur als windvaan te hebben, wat kenteken was voor huizen van de familie Huijdecoper. In 1654 werd het huis verkocht door Geertruijt Rotgans-Huijdecoper aan Raymond de Smeth. Zou de windvaan toen op het huis zijn blijven staan? Het is mogelijk doch niet waarschijnlijk.

Otterspoor, dat nu volgt, is wat misvormd. Het lijkt erop dat de bomen het zicht op het huis benemen. Zo te zien heeft het huis een tuitgevel met halfronde bekroning midden in een schilddak zoals de grote boerderijen aan de Kaap in Zuid-Afrika dat vaak hebben. Interessant is het zo te zien vierkante tuinhuis op de zuidhoek van de tuin aan het jaagpad.

Hogevecht stelde de tekenaar voor nog meer problemen. Uit de twee tekeningen is niet na te gaan of tweemaal 't zelfde huis uit twee gezichtspunten of dat het huis en

bijvoorbeeld een bijbehorende boerderij werden afgebeeld. Het huis is waarschijnlijk in 1650 gebouwd voor een heer de Hoog die gehuwd was met Catharina van Hoorn. Vanwaar de naam Hogevecht zal stammen. Het valt bij deze huizen op dat er vaak een klassieke toegangspoort bij voorkwam.

Geesberge wordt weergegeven als boerderij met stal en hooiberg. In 1649 had Joan Huijdecoper de boerderij gekocht om die in volgende jaren te verkavelen in kleine buitenplaatsen. De klassieke toegangspoort ter rechterzijde doet vermoeden dat reeds een stap in die richting was gezet. Het bruggetje over de Molenwetering is aangegeven, van de herberg „Het Swarte Varken” is echter geen spoor te bekennen. De nu volgende „Calckoven” was voor ons een nieuw gegeven, want op de oude kaarten stond die niet; later zou daar Daalwijck verrijzen. In het schetsboek van Abraham Rutgers, die van 1682-1699 op Hogevecht woonde, komt een tekening voor van waarschijnlijk deze kalkovens (zie afb.). Vóór de ovens in de Vecht vaart een trekjacht met een hoge achterstevan waarop snijwerk te zien is en vanwaar een vlag waait; aan bakboord steekt een zwaard in het water. Dit jacht is wat luxueuzer dan de twee andere getekende trekschuiten die een vletachtige vorm hebben die waarschijnlijk de wal op kon schuiven voor gemakkelijk op- en afstappen.

Boven de volgende buitenplaats staat „Iuffrou Mostert” en wat verder boven een toegangspoort „Den Oever”. Tot 1653 was Den Oever (later Vechtoever) het eigendom van Julielmo Mostaart, die gehuwd was met Emerentia Servaas. In dat jaar werd het huis verkocht aan Elias van den Walberg. Waarschijnlijk was Emerentia reeds weduwe toen zij het huis verkocht wat zou verklaren dat zij als eigenares wordt genoemd. Het „Iuffrou Mostert” en „Den Oever” slaan op hetzelfde huis voorzover wij kunnen nagaan.

Van de volgende buitens „Cruijdenburch” (later Bruijnenburch genoemd) en „Endelhouf” heeft Endelhouf het tot 1978 uitgehouden. Het huisje waar deze namen boven staan is niet verder bekend, de genoemde buitens zijn rechts daarvan te zien: vooraan Cruijdenburch en achteraan Endelhouf.

Goudestein toont zich zoals het ca 1630 werd gebouwd. Het vierkante tuinhuis dat er voor stond is ingeschrompeld tot een soort torentje met een puntdak. De fraaie poort is schetsmatig als een kubus met een doorgang aangegeven. De „Mariënhoffelaan” liep kennelijk vanaf de Vecht naar Mariënhof dat aan de Diependaalsedijk ligt.

Het nu volgende Elsenburg en Somerbergen werden later met Doornburg samenge trokken. Dit Elsenburg moet het Vingboonshuis zijn gezien naar de onversierde achterzijde met de schoorstenen aan de zijkanten van het dak zoals te zien op blz. 9 van „Plaatsen aan de Vecht”.

De gevel van Somerbergen is interessant want lijkt wat op Hendrik de Keijzergevels in Amsterdam, nogal maniëristisch met pinakels, ballen en een groot tympaan.

Verrassend is reeds het huis Den Bogaert te zien, dat ongeveer dezelfde afmetingen lijkt te hebben als het nog bestaande huis de Boomgaard, dat in 1722 werd gebouwd. De papieren van het oudere huis gaan tot 1643 terug. Van Raadhoven nog geen spoor, dat zou ook pas in 1659 gebouwd kunnen zijn toen August van Eck, Schout van Maarsseveen, de grond, de „raatsacker”, kocht.

Dat Mariënhof hierna te zien is komt door de grote bocht die de Vecht maakt. Interessant is dat het er op lijkt dat het oude Mariënhof een torentje bezat.

Nu komen wij aan de doorgaande bebouwing langs de Herengracht waarin het huis genaamd „Meurs Ommeloop” is opgenomen met een versierde topgevel middenin

het schilddak en hoge ronde schoorstenen met siersmeedwerk staande op de eindgeveltoppen. Later heette dit huis ook „De grote Ommeloop”.

Net voor de scherpe bocht naar het zuiden bij Huis ten Bosch staat het huis van „Advocaat Cock” met een hoge halsgevel met klauwstukken als overgang in de trappen naar het bredere gevelgedeelte. Vooralnog is onbekend wie deze Cock was. Wat Huis ten Bosch betreft is de uitzichttoren wat overdreven groot en het huis rijziger getekend dan het is. Sinds 1640 was het in het bezit van Jacob Cromhout.

Naast Huis ten Bosch is de „Propheet David” gelegen, naar wij aannemen in die tijd een steen- of pannebakkerij. Het bijbehorende huis bezit een tot halsgevel opgetrokken middenrisaliet in het schilddak, zo te zien rustend op twee zuilen. Zou dit huis later de Coningh David geheten kunnen hebben?

Het volgende huis, „Aux Brebis” ontleende zijn naam waarschijnlijk aan Herman Auxbrebis, koopman te Amsterdam, in wiens testament uit 1677 „de conterfeysels van hem testateur en van syn huysvrouw Salr., geschildert door Rembrandt van Rijn” apart genoemd worden als onderdeel van zijn goederen. Op 3 oktober 1642 was hij in ondertrouw gegaan met Maria van Sinnick, een dochter van Dirck van Sinnick „wonende te Maerssen”. Wij mogen dus aannemen dat met de naam „Aux Brebis” de familienaam is bedoeld van de Amsterdamse „coopman”, die te Maerssen zijn landerijen als eigendom had liggen. Van het huis is helaas niets te zien, het moet gestaan hebben op de plaats van het latere Luxemburg/Overkerck samen met het volgende huis. Dit heet „Bemont”, d.w.z. het huis van de Belmonte.

Ook hier weer een over één verdieping opgetrokken middengevel met een driehoekige tympaan gedekt en met twee flinke schoorstenen op de nokken van de eindgevels. De „Steenoven van Sr. (Seigneur) Van der Graef” is het bekende Goed ten Bosch dat lange tijd een steenfabriek was. De hoge uitzichtkoepel met het traptorentje ernaast gaf het gebouw een kerkachtig uiterlijk, zoals elders geschreven is.

Vechtsteijn tenslotte is achter de bomen nauwelijks te zien doch wat er te zien is lijkt niet op het laat 17e eeuwse huis zoals dit in De Zegepraalende Vecht” en in Lutgers afgebeeld werd.

Het voorgaande overziende kan men concluderen dat de tekeningen ontstaan moeten zijn na 1650 (Hogevecht) en vóór 1653 (Den Oever) tijdens de eerste bloeiperiode van de buitenplaatsen aan de Vecht.

Literatuur:

Jaarboekjes Niftarlake 1913, blz. 19 e.v., 1942, blz. 21 e.v., 1947, blz. 22 e.v.

Elias, J. E. De Vroedschap van Amsterdam - blz. 170. Haarlem 1903-05 2 dln.

Munnig Schmidt, E. en, A. J. A. M. Lisman, Plaatsen aan de Vecht en de Angstel, binnenkant kft voor- en achterzijde en blz. 9 en 10 en voorts bij de beschrijvingen van de genoemde huizen, Alphen a/d Rijn 1982.

Wijck, Jhr dr H. W. M. van der, De Nederlandse Buitenplaats, binnenkant kft voor- en achterzijde. Alphen a/d Rijn 1982.

Rutgers, Abraham; Schetsboek, ongedateerd, doch na 1683 en vóór 1699 in het museum Mr S. van Gijn te Dordrecht afb. nr. 5.

Rijksarchief Utrecht Topografische afd. nr. 169-2.